

EUSKARA JURIDIKOA ETA ABOKATUEN HIZKUNTZA-BALIABIDEAK (UZEI)

[AURKIBIDEA](#)

UZEI Terminologia eta Lexikografiako Zentroa 1977an sortu zen, orain dela 33 urte, helburu nagusi batekin: euskara mundu modernora egokitzea, edozein hiztunek edozein lan-eremutan egokitasunez eta zehaztasunez erabil dezan. Zuzenbidearen eremuan, hastapenetatik ibili da zuzenbidean euskaraz jardun ahal izateko euskarazko terminologia juridikoa eraikitzen laguntzen eta euskarazko testu juridikoak lantzen.

Gaur egun, Zuzenbideko lantaldea bost lagunek osatzen dugu. Euskara juridikoan egiten dugun lana azaltzeko, bi esparru bereiziko ditugu:

- 1) Itzulpengintza juridikoa
- 2) Terminologia juridikoa

1. Itzulpengintza juridikoa

Itzulpengintza juridikoaren esparruan, Zuzenbide Prozesaleko testuak dira gure lan-eremu nagusia, eta Eusko Jaurlaritzako Justizia Sailarekin eta Legelarien Euskal Kontseiluarekin jarduten dugu elkarlanean.

Batetik, abokatuaren idazki-ereduen bildumak euskaratu ditugu, hainbat jurisdikziotakoak. Orain arte, hauexek: prozedura zibilekoak, prozedura kriminalekoak, administrazioarekiko auzien jurisdikziotakoak, adingabeen legerari buruzkoak eta konkurtso-prozedurakoak.

Bestetik, auzitegietan sortzen diren dokumentuak ere euskaratzen ditugu, hau da, epaitegietako sistema informatikoan txertatuta dauden gaztelaniazko dokumentu judizialak. Esaterako, epaileen ebazpenak (epaiak, autoak eta probidentziak), idazkari judizialen aktak (antolaketarako eginbideak eta agerraldien eta entzunaldien aktak), epaitegiak beste epaitegiei edo bestelako erakundeei zuzentzen dizkien komunikazioak (ofizioak, exhortoak eta manamenduak) eta, azkenik, prozesuko alderdiei zuzentzen zaizkien komunikazio-idazkiak (jakinarazpenak, errekerimenduak, zitazioak, etab.).

Auzitegietako agiriak euskaratzen 1996an hasi ginen. Justizia Sailak sustatuta eta antolatuta, epaitegietako agirien itzulpena normalizatzeko batzorde bat eratu zen, aipatutako dokumentu horiek guztiak euskaratzeko orduan sortuko ziren arazo terminologiko eta fraseologiakoak eztabaidatzeko eta adosteko. Batzorde horrek lanean dirau gaur egun ere, eta honako hauek dira batzordeko kide: EHUko Zuzenbide Fakultateko irakasle bat, Deustuko Unibertsitateko Zuzenbide Fakultateko irakasle bat, IVAPeko ordezkari bat, epaile euskaldun bat, abokatu euskaldun bat, Justizia Saileko euskara-teknikari eta itzultzaileak eta UZEI. Hamahiru urte daramatzagu lanean epaitegietako agirien idazkera eta terminologia juridikoa lantzen eta adosten.

Hamahiru urte hauetan, 2.500 dokumentu euskaratu eta adostu ditugu, eta guztiak [Justizianeten](#) (Eusko Jaurlaritzako Justizia Sailaren webgunean) jarri ditugu kontsultatzeko moduan. Kontsulta-sistema horrek hiru aukera eskaintzen ditu: 1) dokumentuak osorik ikustekoa, formatu elebidunean; 2) hitzen araberako kontsulta egitekoa; 3) lexiko eguneratua (dokumentuetatik hustutakoa) kontsultatzekoa.

Hasierako urteetan, Batzordearen lana mantsoa izan zen, irizpideak bateratu gabe baitzeuden. Batez ere terminologiari buruzkoak izaten ziren, hasierako urte haietan, sortzen ziren desadostasunik handienak. Guk, itzulpenak egitean, garai hartako Euskalterm erabiltzen genuen, UZEIn sortutako datu-banku terminologikoa, eta, batez ere, Euskalterm-en txertatuta zegoen Zuzenbide Hiztegia, UZEIk, 1985ean, kanpoko hainbat adituren adostasunarekin egindakoa. Baina askotan gertatzen zen Batzordea osatzen zuten erakundeek beste euskal ordainen bat erabilia izatea zuzenbideko kontzeptu bera izendatzeko. Ondorioz, adostasuna lortu beharra zegoen, agiri judizialean erabiltzen zen terminologia normalizatzeko aldera, eta, pixkanaka-pixkanaka, lortu genuen irizpideak bateratzea.

Garai haiek igaro dira, eta, gaur egun, euskara juridikoaren egoera asko hobetu da Hego Euskal Herrian. Euskara juridikoa lantzen diharduten erakundeei esker, zuzenbideko euskal terminologiaren normalizazioan aurrerapauso handiak egin dira eta itzulpengintza juridikoa asko sendotu da. Alde batetik, IVAPen, Deustuko Unibertsitatearen eta Euskal Herriko Unibertsitatearen eskutik, hainbat lege-testu euskaratu dira, eta, horrela, hizkera juridikoaren bizkarrezur den lege-hizkera mamitzen ari da euskaraz. Bestetik, unibertsitateek zuzenbideko ikasgai gehienek eskuliburuak euskaratuta dauzkate. Eta, horrez gain, hainbat erakunde elkarlanean aritu dira, azken urteetan, zuzenbideko zenbait arlotako hiztegi eta lexikoak lantzen. Lan horiek guztiak oinarri sendoa dira, bai terminologia aldetik eta bai adierazpide aldetik ere, epaitegietako agiriak itzultzean sortzen zaizkigun arazoei aurre egiteko. Legeetan landutako terminologia, bereziki, oso-oso kontuan hartzen dugu, lege-testuak edozein testu juridikoren zutoin direlako, eta, horrez gain, normalizazioari begira, oso garrantzitsua delako lantzen ditugun agiri judizialeko terminologia eta legeetakoa bat etortzea.

Batzordeak egiten duen lana auzitegietako dokumentuen eredu edo txantiloien euskarazko bertsioa adostea da. Gero, eredu edo txantilo horiek kasu konkretuetara egokitzen dira, epaitegietako langileek kasuan-kasuan testu libreak idazten dituztenean. Azken urteetan, Justizia Sailak sistema bat diseinatu du, ahalik eta agiri judizial gehien elebitan ager daitezen. Sistema horretan oinarrituta, epaitegiko langileak ez du zertan euskara jakin. Agiri judizialeko testu libreen kasuistika memoria batean jaso da, eta gure bi lankide memoria horretako testu libreak euskaratzen dabilta. Hartara, epaitegietako langileek gaztelaniazko eredu osatzeko testu libreak idazten dituztenean, automatikoki euskarazkoa osatuta geratuko da. Modu horretan, bermatzen da epaitegietako agiriak, gaztelaniaz bete arren, euskaraz ere ateratzea.

Itzulpenen homogeneousuna bermatzeko, gaur egun itzulpengintzan erabiltzen diren itzulpen-memoriez gain, UZEIk corpus elebidunak kudeatzeko eta kontsultatzeko garatu duen softwarea darabilgu, eLENA izenekoa. Bertan kontsultagai ditugu Justizia Sailak eskatuta egiten ditugun itzulpenetarako interesgarriak diren dokumentu guztiak, euskaraz eta gaztelaniaz parez pare lerrokatuta, eta tresna ezin hobea da erakunde ezberdinek erabilitako terminologia batera kontsultatzeko eta kontrolatzeko. Iaz Justizia Saileko itzultzaileen, trebatzaileen eta euskara-teknikarien esku jarri dugu tresna hau, eta asmoa dugu abokatuen eskura ere jartzekoa.

2. Euskarazko terminologia juridikoa

Hego Euskal Herrian, euskarazko terminologia juridikoaren normalizazioan aurrerapausoak egin dira azken urteetan. Esan dugunez, terminologia juridikoaren aldetik erreferentziatzen hartzeko moduko hainbat lan egin da euskaraz:

- Unibertsitateetan euskaraz landutako zuzenbideko eskuliburu, ikasmaterial, ikerketalan, aldizkari juridiko eta glosarioak.
- Administrazio Publikoan jorratutako testugintza juridikoa (Eusko Jaurlaritzan eta Legebiltzarrean, Nafarroako Gobernuan eta Parlamentuan, diputazioetan eta udaletan, besteak beste).
- Epaitegietako Agiriak Normalizatzeko Batzordeak egiten diharduen lana.
- EHUK, Deustuko Unibertsitateak eta IVAPek euskaratu dituzten eta euskaratzen diharduten lege-testu nagusiak.

Lan horiek guztiek corpus juridiko sendoa osatzen dute, eta bertan landuta dagoen terminologia juridikoa aberatsa da. Adostasun terminologikoa ez da erabatekoa, baina, kontzeptu juridiko askoren kasuan, terminologian helburu izaten den egoera, hau da, kontzeptuen eta terminoen arteko unibokotasuna, lortu da. Gu, alde horretatik, baikorrak gara. Euskara juridikoaren normalizazioan asko dago egiteko, baina asko egin da.

Euskarazko terminologia juridikoaren normalizazioaren bidean aurrera egiteko, oso interesgarria izango litzateke corpus juridiko horretan erabilitako terminologia erabat adostea eta batera jartzea eta eskaintzea. Non? Gure ustez, horretarako euskarri aproposa [EUSKALTERM](#) terminologia-banku publikoa da.

Horren haritik, Eusko Jaurlaritzako Hizkuntza Politikarekin sinatutako hitzarmenaren baitan, duela bizpahiru urte EUSKALTERMeko Zuzenbideko zenbait azpieremutako terminologia eguneratzen ibili ginen, lege-testu nagusietan jasotako terminologia oinarri hartuta. Zuzenbide Zibileko, Zigor Zuzenbideko, Zuzenbide Prozesaleko eta Administrazio Zuzenbideko fitxak, Euskaltermen bilduta zeudenak, eguneratu genituen. Ez genuen terminologia-lan sistematikorik egin, hau da, ez genuen azpisail bakoitza osotasunean aztertu eta landu. Helburua zen zegoena berrikustea eta aipatu ditugun testu juridikoetan erabilitako terminologiaren arabera eguneratzea.

Hurrengo urteetara begira, hainbat hiztegi juridiko ditugu egiteko, EUSKALTERM hitzarmenaren baitan:

- Sektore Publikoko Kontratuen Hiztegia
- Kontsumitzaileen Defentsari buruzko Hiztegia
- Lan-arloko Prozedurari buruzko Hiztegia
- Erregistro Zibileko Hiztegia
- Prozedura Zibilari buruzko Hiztegia
- Prozedura Kriminalari buruzko Hiztegia
- Zigor-arloko eta Espetxe Zaintzako Hiztegia

Hiztegi berriak egiteko, *Terminologia-lanaren Metodologiako Eskuliburuan* (Eusko Jaurlaritzak, 2002) ezarritako jarraibideei jarraitzen diegu. Eskuliburu hau UZEIk egin zuen Eusko Jaurlaritzarako, eta, bertan, UZEIren urteetako esperientzia biltzen da. Ez dizuet azalduko metodologia, liburu horretan dago-eta azalduta. Faseak, izatez, hauek dira:

- 1) Aditu eta aholkularien taldea osatzea.
- 2) Corpora osatzea.
- 3) Ereku-zuhaitza zehaztea (hiztegiaren oinarriko kontzeptu-sistema egituratua)
- 4) Oinarriko nomenklatura finkatzea. Hiztegi juridiko hauek Espainiako Zuzenbideari buruzkoak dira, eta, horrenbestez, landu beharreko hizkuntzak gaztelania eta euskara dira.

- 5) Fitxa terminologikoak lantzea: baliokideak, definizioak, ponderazio-markak.
- 6) Kritika-zerrendak adituei banatzea.
- 7) Hiztegiaren behin betiko bertsioa. Hiztegiaren behin betiko bertsioa landuta dugunean, Jaurlaritzari helarazten diogu, dagokion batzorde teknikoak azter dezan, eta, azkenik, Terminologia Batzordearen bermea jaso dezan.

Aditu-taldea izateari garrantzi handia ematen diogu. Adituek ezagutu ohi dute benetan espezialitate-gaia, eta terminologoak ezin du hiztegi bat landu haien laguntzarik gabe. Gure hiztegietan, betiere kasuan kasuko hiztegi juridikoa zein zuzenbide-adarretakoa den kontuan hartuta, adituak izaten dira Justizia Saileko Euskara Batzordeko kideak, unibertsitateetako irakasleak, abokatu eta epaileak, eta administrazioetako langileak.

Kasu hauetan, hiztegi bakoitzaren oinarrian dagoen lege-testu nagusia euskaratuta dago, eta hori abantaila handia da. Hala ere, esan dugunez, erakundeen arteko adostasun terminologikoa ez da erabatekoa, eta kasuan-kasuan aztertu eta baloratu behar da oinarriko lege-testuan erabilitako euskarazko ordaina ote den egokiena, edota ordain horrekin batera besteren bat jasotzea komeni den.

Etorkizunera begira, komeniko litzateke, alde batetik, EUSKALTERM en eguneratu gabe dauden Zuzenbideko gainerako azpisailak eguneratzea; eta, bestetik, landu gabe dauden azpisail juridikoak lantzea, EUSKALTERM osatuz joateko. Hartara, apurka-apurka, EUSKALTERMeko Zuzenbideko atala euskarazko terminologia juridiko normalizatuaren bilgune izango litzateke.

Amaitzeko, esan nahi dizuegu UZEIko ikerketa-taldeak garatu dituen Hizkuntza Naturalaren Prozesamenduko tresnen artean badagoela bat euskarazko espezializazio-testuetan lexikoa eta terminologia egiaztatzeko balio duena: IDITE. Tresna honek UZEIren datu-base lexikala eta UZEIk aplikazio honetarako landuta duen hiztegi terminologiko etiketatua ditu oinarrian. Lexiko orokorreko hitzen kasuan, Hiztegi Batuan ‘hobe’ edo ‘erabili’ marka duten hitzak detektatzen ditu, eta detektatutako hitzaren ordeztuz Euskaltzaindiak zein hitz proposatzen duen zehazten du. Terminoaren kasuan, sail bakoitzean baztertzekoak diren edo gomendatzen ez diren terminoak detektatzen ditu, eta termino gomendatua zein den markatzen du.

Tresna hau etengabe doa eguneratuz eta aberastuz, eta oso aproposa da Terminologia Batzordeak hartzen dituen normalizazio-erabakiak espezializazio-testuetan betetzen diren ala ez egiaztatzeko.

[AURKIBIDEA](#)